

Koninklijke Notariële
Beroepsorganisatie

Herziening Wet op het notarisambt

Visie bestuur KNB

Versie t.b.v. bespreking met de Ledenraad op 27 januari 2021

Den Haag, 16 december 2020

Voorwoord

Hierbij presenteert het bestuur van de KNB haar visie op de herziening van de Wet op het notarisambt aan de ledenraad (hierna te noemen: de bestuursvisie Herziening Wna). In 1999 is de Notariswet vervangen door de Wet op het notarisambt (Wna).¹ De huidige versie van de Wna stamt grotendeels uit 2013, toen de wet is gewijzigd aan de hand van de door de Commissie Hammerstein uitgevoerde evaluatie van de in 1999 ingevoerde wet. Het bestuur meent dat, gezien de verdere maatschappelijke en digitale ontwikkelingen binnen de maatschappij en de beroepsgroep, het wenselijk is om de Wna en de uitgangspunten waarop deze berust, gedeeltelijk te herzien.

Strategische Agenda Notariaat 20-25

De bestuursvisie Herziening Wna past binnen de Strategische Agenda Notariaat 20-25 die de ledenraad op 29 januari 2020 heeft vastgesteld. Wil de notaris zijn gidsfunctie goed kunnen invullen, dan moet de notariële regelgeving de notaris hiervoor ruimte geven. Meer ruimte in de regelgeving betekent ook meer vertrouwen in de notaris zelf. Vertrouwen dat past bij een onafhankelijk, onpartijdig en deskundig vertrouwensberoep.

Met haar visie op de herziening van de Wna, wil het bestuur (meer) duiding geven aan de weg die zij richting 2025 en verder wil gaan volgen. Welke problemen willen we met elkaar oplossen? Al jaren ligt er een wensenlijstje op tafel met onderwerpen die anders en beter geregeld kunnen worden in notariële wet- en regelgeving. De komst van de digitale akte maakt duidelijk dat de huidige Wna niet toekomstbestendig is. En zo zijn er meer zaken te bedenken. Het bestuur heeft de afgelopen jaren gewerkt aan het verdiepen van de missie, visie en strategie van de KNB. De bestuursvisie Herziening Wna is daarom een logische vervolgstap op de Strategische Agenda Notariaat 20-25.

Het bestuur heeft de inbreng gevraagd van de specialistenverenigingen, Netwerk Notarissen, de Pensioenkamer en andere stakeholders (bijvoorbeeld de notariële wetenschap) op de herziening van de Wna en verwerkt in deze concept bestuursvisie. Dit concept is een visie op hoofdlijnen.

Het bestuur is zich er van bewust dat deze hoofdlijnen nader ingevuld moeten worden om tot een definitief standpunt te komen. Het bestuur wil de hoofdlijnen van zijn visie bespreken met de Ledenraad in zijn vergadering op 27 januari 2021. Daarna gaat het bestuur in het voorjaar van 2021 met de leden in discussie over de nadere invulling van de hoofdlijnen. De uitkomsten van deze discussies verwerkt het bestuur in de uiteindelijke visie die de Ledenraad moet goedkeuren. Na deze interne procedure gaat het bestuur in gesprek met het ministerie van Justitie en Veiligheid om te bespreken hoe de wetgever de visie van de KNB op de wijziging van de Wna kan vertalen in een concreet wetsvoorstel en wetgevingstraject.

¹ Wet van 3 april 1999, houdende wettelijke regeling van het notarisambt (Wet op het notarisambt)

Het spreekt voor zich dat de uiteindelijke visie die het bestuur gaat bespreken met het ministerie van Justitie en Veiligheid, niet 'in beton gegoten' zal zijn, omdat actuele ontwikkelingen ook tot wijzigingen van de Wna leiden. Een voorbeeld daarvan zijn de noodzakelijke wijzigingen van de Wna vanwege de digitale oprichting van een vennootschap die op 1 augustus 2021 mogelijk moet zijn.

Inhoudsopgave

	Pagina
1 Inleiding	6
1.1 Doel visie	6
1.2 Uitgangspunten herziening Wna	7
1.2.1 Vertrouwen in het beroep	7
1.2.2 Flexibelere wetgeving	8
1.2.3 Aantrekkelijkheid beroep	8
1.2.4 Rol KNB	8
1.3 Tot slot	8
2 Nadere uitwerking onderwerpen	9
2.1 Praktijk	9
2.1.1 Van protocol naar praktijk	9
2.1.2 Notaris (niet-ondernemer)	9
2.1.3 Kandidaat-notaris	9
2.1.4 Waarneming	10
2.1.5 Benoeming notaris-ondernemer	10
2.1.6 Audits	10
2.1.7 Permanente educatie	10
2.1.8 Van ondernemingsplan naar praktijkplan	11
2.1.9 Nader te onderzoeken	11
2.2 Toegang tot het notariaat	12
2.2.1 Verbreding studie notarieel recht	12
2.2.2 Toelatingsexamen zij-instromers	13
2.2.3 Opleidingseisen	13
2.3 Digitalisering	14
2.3.1 Digitale akte	14
2.3.2 Locatie-onafhankelijk	14
2.3.3 Overgangsperiode digitale en papieren akten	15
2.3.4 Verschijning in persoon	15
2.3.5 Belehrung	15
2.3.6 Individuele beoordeling	16
2.4 Organisatie KNB	16
2.4.1 Eenvoudiger wettelijke grondslag	16
2.4.2 Statuten	17
2.4.3 Heroverweging bestuurlijke organisatie	17
2.4.4 Rol tuchtrecht	17

Bijlagen:

- I. Herziening Wna (artikelsgewijs)
- II. Input VMN op discussienota Stokkermans (als los bestand bijgevoegd)
- III. Input VON op discussienota Stokkermans (als los bestand bijgevoegd)

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Doel visie

De bestuursvisie Herziening Wna moet inzicht geven in de uitgangspunten die het bestuur van de KNB heeft geformuleerd om te komen tot een geactualiseerde en bij deze tijd passende Wna. Een herziening die past bij de maatschappelijke ontwikkelingen binnen en buiten de beroepsgroep, die toekomstbestendig is en die aansluit op (verdere) digitalisering van het beroep.

Eenmanskantoren, samenwerkingsverbanden en IDS-kantoren

De herziening van de Wna moet het notariaat in de volle breedte dienen. Van de eenmanskantoren, de samenwerkingsverbanden tot de grote (IDS) kantoren. Het grootste gedeelte van het notariaat bestaat uit eenmanskantoren (ongeveer 60 procent) en zij drukken daarmee een grote stempel op de uitvoering van de Wna in de praktijk. In het ene geval zal er onderscheid zijn in functies en in het andere geval zullen deze functies in de persoon van de notaris samenvallen (bijvoorbeeld de praktijkhouder en ambtsdrager bij eenmanskantoren). Ook is er een onderscheid te maken tussen het soort klanten die kantoren bedienen: van professionele afnemers tot consumenten.

Daarnaast verschilt de aard van de dienstverlening van klant tot klant: van zakelijke diensten tot diensten in de persoonlijke sfeer. Dit alles maakt de positie, de rol en de functie van de notaris steeds een andere, verschillend per notaris en per notariskantoor, maar bovenal afhankelijk van de diensten die klanten vragen. Bij de herziening van de Wna en bij de ontwikkeling van de digitale akte en vooral het totstandkomingsproces van de notariële akte (al dan niet digitaal), moet steeds rekening gehouden worden met de diversiteit in het notariaat, de soort dienstverlening en de flexibiliteit van de notaris.

Discussienota Stokkermans

De nieuwe visie moet zo breed mogelijk gedragen worden door de leden. Het bestuur wil daarom verschillende ideeën en wensen van leden die al langer leven meenemen in de herziening van de Wna.

Een aantal daarvan is ook opgenomen in de Discussienota Stokkermans. Er is inmiddels veel gezegd en geschreven over deze discussienota, onder meer tijdens de regiobijeenkomsten in 2019 en in het WPNR.² Het bestuur heeft steeds aangegeven dat de Discussienota Stokkermans niet de visie van het bestuur van de KNB is, maar slechts een verkennend discussiestuk. De bestuursvisie Herziening Wna is geen uitwerking van de discussienota Stokkermans, maar een op zichzelf staand stuk. Wel heeft het bestuur bij het opstellen van zijn visie deze discussienota en de discussies die hierover gevoerd zijn in het achterhoofd gehouden. Het bestuur hoopt echter dat de discussies niet gestopt zijn en dat de (oud)leden, de specialistenverenigingen en de wetenschap de bestuursvisie ook goed bediscussiëren. Dat leidt uiteindelijk tot een beter resultaat.

² De artikelen in de *Rode Draad* Maatschappelijke bijdrage Notariaat in WPNR 2020/7272 t/m WPNR 2020/7291.

Geen volledig nieuwe Wna

Het doel van de bestuursvisie Herziening Wna is niet om de Wna volledig te herschrijven. Dat is, ook politiek en maatschappelijk gezien, teveel gevraagd. Wel moet de bestuursvisie een brug slaan van het verleden naar de toekomst. Met een wet die flexibeler en moderner is dan de huidige Wna; een hybride instrument dat meer ruimte biedt om sneller dan via een wetwijziging relevante regels aan te passen in eigen regelgeving. Dat past bij een tijd waar maatschappelijke ontwikkelingen hard gaan en die van notarissen een flexibele houding vraagt. Ofwel, de herziene Wna moet de notaris in staat stellen zich bijtijds aan te passen aan een steeds sneller veranderende wereld waarin hij zijn rol vervult. De eigen verantwoordelijkheid van de notaris staat daarbij voorop, met de KNB als steun in de rug.

Het bestuur wil samen met de beroepsgroep en in overleg met de wetenschap, komen tot regelgeving waarmee de beroepsgroep in de praktijk goed uit de voeten kan en die ook recht doet aan de maatschappelijke rol die het notariaat vervult en in de toekomst wil blijven vervullen.

1.2 Uitgangspunten herziening Wna

Het bestuur heeft voor de bestuursvisie Herziening Wna de volgende uitgangspunten geformuleerd:

1. Vertrouwen intern in de beroepsgroep en extern vanuit de maatschappij
2. Flexibele regelgeving
3. Aantrekkelijkheid van het beroep
4. Rol van de KNB

Aan de hand van deze uitgangspunten is in de volgende hoofdstukken een aantal onderwerpen uitgewerkt die het bestuur geregeld wil zien in een herziene Wna.

1.2.1 Vertrouwen in het beroep

Bij het uitgangspunt 'vertrouwen' denkt het bestuur in het bijzonder aan:

- eigen verantwoordelijkheid beroepsbeoefenaar;
- staan voor wat de beroepsgroep is: onafhankelijk, onpartijdig, adviseur en specialist (vertrouwen in zichzelf en in elkaar);
- betekenis notariaat voor de maatschappij (vertrouwenspersoon);
- deregulering regelgeving (ombuigen van beschermend/protectionistisch/voorschrijvend nu naar meer proactief en denkend in mogelijkheden in de toekomst).

1.2.2 Flexibelere wetgeving

Wetwijzigingen zijn te tijdrovend om adequaat te kunnen inspelen op snel optredende ontwikkelingen. Het bestuur wil bij de wetgever daarom aansturen op een Wna zonder details. Die horen niet in de wet, maar in regelgeving die het notariaat zelf kan wijzigen, zoals verordeningen.

1.2.3 Aantrekkelijkheid beroep

De aantrekkelijkheid van het beroep valt volledig samen met het derde thema van de strategische agenda notariaat 2020-2025, de *Futureprof*. Het notariaat is gebaat bij een gezonde aanwas van goed toegeruste, verantwoordelijke en enthousiaste professionals. Toekomstige generatie(s) vragen weer een andere houding en beleving van het notariaat dan de huidige en voorgaande generatie(s): het beroep moet met zijn tijd meegaan en voor iedereen aantrekkelijk zijn.

1.2.4 Rol KNB

Het uitgangspunt 'rol van de KNB' staat voor:

- de algemene adviesfunctie van de KNB voor haar leden (en het notariaat als het geheel);
- de rol van de KNB als publiekrechtelijk bestuursorgaan (PBO);
- meer verantwoordelijkheid bij de KNB en de beroepsgroep (meer zelfsturend, zelfbepalend en zelfcorrigerend, o.a. door flexibelere regelgeving).

Het spreekt voor zich dat de snel veranderende maatschappij en de digitalisering van de samenleving dwars door deze vier uitgangspunten heen lopen. Het is daarom mogelijk dat het bestuur deze standpunten in de loop van de tijd in meer of mindere mate bijstelt.

1.3 Tot slot

Het bestuur stelt voor om gaandeweg het proces de verschillende rollen van de organen van de KNB en de samenwerking met het Bureau Financieel Toezicht (BFT) te overdenken. Verder wordt de rol van het tuchtrecht nader overwogen. Ook wil het bestuur een klokkenluiders-regeling opstellen. De nuances van deze punten worden in een later stadium op functionaliteit onderzocht en omgezet in herzieningsvoorstellen; het voert te ver om deze nu al in de bestuursvisie op te nemen.

Het bestuur is zich er terdege van bewust dat tijdens dit gehele proces allerlei andere vraagstukken manifest kunnen worden. Het creëren van een toekomstbestendige, flexibele, moderne en breed gedragen herziene Wna kost tijd. Dat is echter zeker de moeite waard als we ons mooie ambt en beroep ook in de toekomst zijn toegevoegde waarde willen laten behouden.

Hoofdstuk 2. Nadere uitwerking onderwerpen

In dit hoofdstuk zijn de uitgangspunten voor een vernieuwde Wna, nader uitgewerkt in een aantal onderwerpen, te weten praktijk, toegang notariaat, digitalisering en organisatie KNB. Aan het eind van dit hoofdstuk is aangegeven waar in de Wna de genoemde onderwerpen nu zijn geregeld.

2.1 Praktijk

2.1.1 Van protocol naar praktijk

Bij een wijziging van het protocol naar de praktijk ligt de focus niet langer op *de persoon* van de notaris, maar op *het kantoor* van de notaris. Door deze wijziging verbetert de verzekeraarbaarheid en neemt het risico af van de individuele notaris en zijn herkenbaarheid voor de klant. De laatste voelt zich immers (ook) vaak klant bij een bepaald kantoor in plaats van bij een bepaalde notaris. Dat betekent dat in één protocol meer notarissen bevoegd kunnen zijn. Deze notarissen zijn hetzij ondernemer hetzij niet-ondernemer (in loondienst). Voor een andere benaming van de notaris-ondernemer (praktijkhouder), zie ook hierna de procedure van benoeming tot notaris-ondernemer. Extern zal steeds de titel 'notaris' (dus zonder het onderscheid van ondernemer/-niet-ondernemer) gevoerd worden. Daarmee komt de titel 'toegevoegd notaris' te vervallen: dat wordt intern de notaris-niet-ondernemer. Hiermee ontstaat de situatie dat aan één kantoor meer notarissen verbonden kunnen zijn, die niet allen ondernemer zijn.

2.1.2 Notaris (niet-ondernemer)

Het bestaande systeem van kandidaat-notaris, toegevoegd-notaris en notaris kan veel eenvoudiger. Dit systeem sluit niet aan bij het referentiekader van de klant en heeft ook binnen de beroepsgroep een ongewenst communicatie-effect.

De vereisten voor de titel van notaris-niet-ondernemer zijn: minimaal zes jaar werkzaam in het notariaat als kandidaat-notaris en een kwaliteits- en integriteitstoets, gevolgd door beëdiging. Een externe instantie moet de kwaliteits- en integriteitstoets afnemen, niet de werkgever. Dit zou een harde eis moeten zijn. Het is voorstelbaar dat deze toetsing een orgaan of onderdeel van de KNB wordt. De KNB kan bijhouden hoe de kandidaat-notaris zich heeft ontwikkeld in de voorgaande jaren en of hij/zij de kwaliteiten van notaris (niet-ondernemer) in zich heeft. Anderszins kan ook de Commissie toegang notariaat deze toets uitvoeren, zoals nu het geval is bij de aanwijzing als toegevoegd notaris. De KNB krijgt in dat geval een (meer) dwingende adviesrol. De regeling zoals deze nu voor toegevoegd notarissen in de Wna is opgenomen kan blijven bestaan voor wat betreft de goed werkende bepalingen (zoals aanwijzing door de notaris zelf, toetsing door de Commissie toegang notariaat en het zelfstandig passeren in het protocol). Dit moet nog wel nader worden bestudeerd en uitgewerkt. De overige artikelen moeten worden aangepast voor de interne nieuwe titel van notaris-niet-ondernemer.

2.1.3 Kandidaat-notaris

De titel van kandidaat-notaris is daarmee uitsluitend voorbehouden aan diegene die minder dan zes jaar werkzaam is in het notariaat, dan wel aan diegene die na die zes jaar niet slaagt voor de eerder genoemde kwaliteits- en integriteitstoets. Van belang hierbij is een soepele en correcte overgang van systemen; van het oude systeem met de termen 'notaris, toegevoegd notaris en kandidaat-notaris' naar het nieuwe systeem met de termen 'notaris-ondernemer (of praktijkhouder), notaris-niet-ondernemer en kandidaat-notaris', plus de eisen die de wet daarbij stelt. Een overzicht hiervan kan als extra bijlage aan de bestuursvisie Herziening Wna worden toegevoegd.

2.1.4 Waarneming

Een beëdigd kandidaat-notaris kan alleen de lichte waarneming hebben, terwijl de zware waarneming in beginsel alleen mogelijk is als notaris (ondernemer/-niet-ondernemer). De zogenoemde 21-uurs eis om te kunnen waarnemen kan vervallen, behalve voor de eerste beëdiging (lichte waarneming). Dan blijft dit criterium wel een vereiste. De 21-uurs eis stuit in de praktijk op veel bezwaren en praktische problemen; het is vooral voor kleine kantoren lastig om een (enige) parttime werkende kandidaat-notaris waarnemer te laten zijn voor de notaris. De praktijkvoering bij vooral kleine kantoren en de werklast van de betreffende notaris staan daarmee onevenredig onder druk. Bovendien moet de bevoegdheid tot waarneming niet beperkt worden door de vereisten zoals deze nu in de Wna zijn opgenomen (lengte en locatie van de stage). Ook de kandidaat-notaris die daar niet aan voldoet, maar wel over andersoortige ervaring beschikt of bijvoorbeeld een toelatingsexamen heeft afgelegd (waarover hierna onder ad 2. meer), moet waarnemer kunnen worden. De eigen verantwoordelijkheid van de notaris staat ook hierbij voorop. Hij of zij bepaalt of de kandidaat-notaris voldoende geschikt en vaardig is om als zijn/haar zware waarnemer op te treden.

2.1.5 Benoeming notaris-ondernemer

De procedure van benoeming tot notaris-ondernemer blijft zoals deze nu ook is: de Commissie van deskundigen toetst het ondernemingsplan (straks: praktijkplan, waarover hierna meer) en de Commissie toegang notariaat toetst de integriteit. Het heeft overigens de voorkeur dat beide commissies samengaan. Dit past ook binnen het datamanagementplan van de KNB, waarbij data beschikbaar wordt gesteld en de kandidaat daarmee kan toelichten wat voor soort notaris hij of zij wil zijn en hoe dit past binnen de regio waar hij of zij zich wil vestigen. Het is wenselijk dat de procedure van benoeming tot notaris (en de aanwijzing als notaris-niet-ondernemer) korter wordt, zonder aan de kwaliteit van die procedure in te boeten.

2.1.6 Audits

Het systeem van de audits heeft nog steeds een belangrijke toegevoegde waarde voor de toetsing op de kwaliteit van de beroepsgroep. Aan dit systeem wil het bestuur dan ook niets wijzigen.

2.1.7 Permanente educatie

Permanente Educatie (PE) moet zich niet langer beperken tot juridisch inhoudelijke cursussen, maar zich ook richten op het (verder) bekwamen in ondernemers- en leidinggevende vaardigheden. Ook de kandidaat-notaris die wil opgaan voor notaris-niet-ondernemer moet daarom cursussen volgen in leidinggevende vaardigheden en werkgeverschap. De opbouw van PE-punten wordt bij de toets op geschiktheid meegenomen. De notaris-ondernemer en de notaris-niet-ondernemer moeten dit blijvend onderhouden, wat gedurende het bestaan van de praktijk om een bepaald aantal jaar wordt getoetst (bijvoorbeeld als onderdeel van het praktijkplan en de audits).

2.1.8 Van ondernemingsplan naar praktijkplan

Het huidige ondernemingsplan van de (aspirant) notaris-ondernemer wordt een praktijkplan. In het praktijkplan moet de focus liggen op onderwerpen zoals de interne organisatie, samenwerking, en kwaliteitsambities en -beleid. Ook moet dit plan gedegen financiële, commerciële en ICT-hoofdstukken bevatten. Het praktijkplan is een *levend, flexibel* document, dat gedurende het bestaan van het kantoor meebeweegt en dus de ontwikkelingen in meer opzichten volgt. Het is daarmee niet langer een momentopname bij alleen de benoeming tot notaris. Het is het praktijkplan van de notaris-ondernemer, wat wil zeggen dat de verantwoordelijkheid voor het praktijkplan ligt bij de notaris-ondernemer of de notarissen-ondernemer van het betrokken kantoor. De verwachting is dat de notaris-ondernemer hierdoor bewuster bezig is met de voortgang, ontwikkeling en financiële gezondheid van het kantoor. Hij kan hierbij (binnen de door hem te stellen kaders) de notaris-niet-ondernemer betrekken, raadplegen en informeren. In het verlengde van 'het praktijkplan' kan ook de voorkeur uitgaan naar een ander (interne) benaming voor de notaris-ondernemer: 'de praktijkhouder'. Dit vergroot het onderscheid met de notaris-niet-ondernemer.

De eerste evaluatie van het praktijkplan vindt altijd plaats binnen het kantoor, waarbij men er bedacht op moet zijn dat het praktijkplan en de werkelijkheid constant met elkaar in overeenstemming zijn. Daarnaast kunnen ook auditoren en het BFT eens in de zoveel tijd het praktijkplan met betrokkenen bespreken. Als het praktijkplan niet aan de gestelde kwaliteitseisen voldoet, volgt een coaching gesprek. Dat is in bepaalde gevallen wenselijker en verstandiger dan de huidige schorsing. Een schorsing heeft veel (emotionele) impact voor de betrokkenen en verstoort de continuïteit van het kantoor, terwijl coaching is gericht op voortgang en verbetering. Schorsing blijft bestaan als sanctie bij (zeer) ernstige gevallen. De overige sancties die de wet nu kent, kunnen vooralsnog blijven bestaan.

2.1.9 Nader te onderzoeken

Het bestuur heeft daarnaast haar gedachten laten gaan over een aantal onderwerpen die het nader wil (laten) onderzoeken.

Licentiesysteem

Kantoren met een bepaald specialisme krijgen slechts voor dat specialisme een licentie. Hierbij moet gedacht worden een specialisme binnen één rechtsgebied, bijvoorbeeld het vormgeven

van complexe grensoverschrijdende fusies binnen het ondernemingsrecht. Notarissen zonder licentie voor het betreffende specialisme zijn niet bevoegd om te passeren in het desbetreffende (onder de licentie vallende) specialisme. Dit garandeert de klant een bepaalde kwaliteit en beschermt de notaris tegen het moeten passeren in een specialisme waarin hij onvoldoende bekwaam is. Dit geldt zowel voor grote niche kantoren, als voor hele kleine kantoren met een enkel specialisme. Het behoud van de licentie kan gereguleerd worden via specifieke toetsing of het PE-systeem (ofwel: is de notaris die een licentie heeft nog voldoende bekwaam in het desbetreffende specialisme). Auditoren kunnen toetsten of de licentie nog functioneel is.

Gezamenlijke landelijke databank

Het bestuur wil de mogelijkheid onderzoeken om alle protocollen te verenigen in één *gezamenlijke landelijke databank*. Het voordeel hiervan is dat ook zwevende protocollen zijn ondergebracht. Nadeel hiervan is de mogelijke onverzekerbaarheid van zo'n landelijke databank.

Kwaliteits- en integriteitstoetsing

De vraag is of de kwaliteits- en integriteitstoetsing bij de benoeming tot notaris-ondernemer niet een *herhalend karakter* moet krijgen. Dit omdat de toetsing door de Commissie toegang notariaat nu een momentopname is. Voorstelbaar is dat dit onderdeel wordt van de audits, die immers om de drie jaar plaatsvinden. Het PE-systeem kan dat ondersteunen.

Deze drie onderwerpen wil het bestuur in een later stadium nader bestuderen en bespreken (wat vinden we daar eigenlijk van en wat willen we ermee doen?). Het licentiesysteem en de gezamenlijke landelijke databank vragen om een nader onderzoek op haalbaarheid.

2.2 Toegang tot het notariaat

De toegang tot het notariaat is (te) strikt gereguleerd en zij heeft een hoge drempel. Dat kan gemakkelijker, onder meer door de huidige universitaire studie notarieel recht te verbreden en een toegangsexamen te introduceren voor zij-instromers. Verder wil het bestuur de opleidingseisen niet langer bij wet regelen, maar bijvoorbeeld in een verordening.

2.2.1. Verbreding studie notarieel recht

Het notariaat moet toegankelijker en aantrekkelijker worden voor een bredere groep studenten. Dat kan door de notariële opleiding te koppelen aan de opleiding van andere 'toga-beroepen'. Het bestuur onderkent het probleem van een grote groep notarieel studenten die het notariaat uiteindelijk nooit bereikt: meteen na de studie verliest het notariaat deze studenten aan andere beroepen of bedrijven. Overigens kan deze beweging ook omgekeerd plaatsvinden.

Een verbreding van het civiele gedeelte van de rechtenstudie, met meer notarieel-getinte vakken, en een aansluitende kopstudie *notariaat* met specifieke notariële vakken kan deze trend ondervangen en doorbreken. Dat maakt het gemakkelijker om op een later moment in de rechtenstudie een overstap te maken van civiel naar notarieel. Het voorkomt ook dat een deel

van de studenten weer terugvloeit naar het civiele gedeelte van de rechtenstudie. Bovendien maken studenten later in de rechtenstudie een meer weloverwogen keuze voor de richting notarieel recht. De verwachting is dat hierdoor een ambitieuzere groep studenten voor het notariaat behouden blijft. Ook dit onderwerp moet de komende maanden verder besproken en uitgewerkt worden, in samenspraak met de universitaire wereld c.q. de notariële hoogleraren.

2.2.2 Toelatingsexamen zij-instromers

Het notariaat moet toegankelijker worden voor zij-instromers die niet aan de eisen van een juiste vooropleiding voldoen, maar wel graag het notariaat in willen. Een toelatingsexamen – vergelijkbaar met het Anglo-Saksische 'bar-exam' – kan dat mogelijk maken. Zo kunnen mensen uit bijvoorbeeld de advocatuur de overstap naar het notariaat maken en de mogelijkheid hebben benoemd te worden tot notaris. Het toelatingsexamen betekent daarom – naast de al bestaande ingang – een extra instapmogelijkheid in het notariaat. Het bestuur overweegt overigens niet om de combinatie advocaat-notaris weer in het leven te roepen. Dit is niet nodig, omdat een notaris nu al adviseur voor één partij kan zijn. De criteria voor een toelatingsexamen moeten – waar het gaat om de zij-instroom als notaris – tenminste gelijk zijn aan de criteria voor de benoeming tot notaris, zoals de al bestaande kwaliteits- en integriteitstoets door de Commissie toegang notariaat. Waar het gaat om de zij-instroom als kandidaat-notaris moet het toelatingsexamen vergelijkbare eisen stellen als voor kandidaat-notarissen.

De verwachting is dat de aantrekkelijkheid van het beroep voor notarieel studenten en zij-instromers toeneemt als de toegankelijkheid van het notariaat wordt verruimd, kandidaten al in een eerder stadium 'op kunnen gaan' voor de titel 'notaris' en parttime werken in verband met de zware waarneming beter mogelijk is.

2.2.3 Opleidingseisen

De Wna bepaalt nu in vergaande mate de opleidingseisen voor de toegang tot het notariaat. Dat is niet langer wenselijk, omdat aanpassing van de wet een moeizaam en langdurig (parlementair) proces is. Opleidingen kunnen daardoor niet adequaat insprijken op veranderingen in de academische wereld en op passend onderwijs voor (zij-)instromers in het notariaat. Dat kan sneller door het opleidingsniveau en de inhoud daarvan via een verordening van de KNB vast te stellen. Het bestuur erkent het gevaar van de slager die zijn eigen vlees keurt als het notariaat zelf de opleidingseisen bepaalt. Daarom wil het voldoende waarborgen inbouwen. Voor de benoeming tot notaris en de criteria voor een toelatingsexamen ziet het bestuur een rol voor de Commissie van deskundigen en de Commissie toegang notariaat (bij voorkeur in een gecombineerde samenstelling). Dit kan worden aangevuld met een aanscherping ten opzichte van de huidige gang van zaken, door (bijvoorbeeld) het advies van de KNB in dat proces een dwingend karakter te geven.

Deze keuzes moeten vanzelfsprekend in samenspraak met de universitaire wereld gemaakt worden. Ook vraagt dit een andere benadering en toetsing door de betrokken commissies. Het

belang is echter groot, want het notariaat moet ook in de toekomst een aantrekkelijk beroep blijven, met mensen die de ambitie hebben om het notariaat te continueren.

2.3 Digitalisering

Het notariaat is naar de huidige maatstaven al in een grote mate gedigitaliseerd. Denk aan het CDR, de KIK-akte en – mede als gevolg van de coronacrisis – digitale besprekingen. De digitale akte pur sang komt er aan; de pilot met de digitale akte tot oprichting van een BV is al in een vergevorderd stadium.³ Het bestuur is ambitieus op dit vlak en het notariaat is toe aan verdere digitalisering.

2.3.1 Digitale akte

Het overgrote deel van de notariële akten en de ondertekening daarvan zullen op den duur digitaal zijn, hoewel er altijd redenen zijn voor een papieren akte. Die moet dan wel digitaal opgeslagen en bewaard worden. Dat kan een parallel systeem of een achtervangsysteem in de Wna zijn.

2.3.2 Locatie-onafhankelijk

Het voordeel van een digitale akte is dat deze locatie-onafhankelijk kan worden gepasseerd. De vraag is echter of dit gewenst is en of dit voor alle soorten akten moet gelden. Het (willen) passeren op afstand staat los van de vraag of de akte digitaal is. De digitale akte wordt in een database opgeslagen, maar daarmee is niet gezegd dat de klant en/of de notaris ook steeds op afstand en vanaf een willekeurige locatie deze akte ondertekenen. Digitaal passeren is immers ook mogelijk in het bijzijn van de notaris, zoals in België of Frankrijk het geval is. Passeren op afstand zonder aanwezigheid van de notaris wordt bij de digitale oprichting van een besloten vennootschap afgedwongen, maar de discussie voor andere aktesoorten moet nog gevoerd worden. Dit zijn keuzes die de beroepsgroep nog moet maken. Daarbij speelt mee dat in het verleden het bestuur het advies van de KNB-commissie *Passeren op afstand* (destijds op verzoek van het bestuur) niet heeft overgenomen, dat er altijd één fysiek contactmoment moet zijn, onder het argument dat dit van geval tot geval moet worden bekeken.

Hiermee hangt ook samen dat het bestuur de huidige regels in de Wna voor de vestigingsplaats wil loslaten. Regionale verbondenheid (plaats waar het kantoor van de notaris staat) blijft bestaan, maar dit is niet hetzelfde als de vestigingsplaats zoals deze in de huidige Wna is vastgelegd. Dit valt samen met het idee van een landelijke databank, waarbij een digitale opslag (ofwel met een centraal systeem binnen het PEC-platform) wordt opgezet, naast de fysieke bewaarplaats. In de Discussienota Stokkermans is dit idee al opgeworpen (onder de naam: CACTUS).

³ Vanuit dat project worden (ook) herzieningsvoorstellen voor de Wna gedaan.

2.3.3 Overgangsperiode digitale en papieren akten

Het is wel nodig om een overgangsperiode op te nemen, waarbij de digitale akten en analoge akten (de huidige akten, niet zijnde de digitale akten in papiervorm) naast elkaar in hetzelfde protocol worden opgenomen. De toekomst moet uitwijzen of de analoge akte geheel zal verdwijnen en er alleen nog een (digitaal) protocol met digitale akten blijft bestaan. Die verwachting bestaat vooralsnog niet: er zal altijd behoefte blijven aan papieren akten, eventueel zelfs handgeschreven, vanwege het risico van bijvoorbeeld stroomuitval, situaties waarin systemen zijn uitgevallen et cetera.

Ook al biedt de huidige Wna ruimte voor verdere digitalisering, het is handig regels (actueel) te kunnen bijhouden in lagere regelgeving (van de KNB). Dat betreft de digitalisering van akten, de digitale ondertekening en de archivering van de digitale akten. Voor een deel heeft de KNB deze zaken al in regelgeving vastgelegd. Een neutrale omschrijving in de Wna verdient de voorkeur. Immers, iedere keer de wet aanpassen bij nieuwe technische ontwikkelingen is veel te omslachtig. De mogelijkheid om deze zaken in regelgeving van de KNB vast te leggen, maakt het notariaat slagvaardiger.

2.3.4 Verschijning in persoon

Bij verdere digitalisering is het niet meer passend als de Wna een verschijning in persoon voor de notaris verplicht stelt. De coronacrisis heeft ons geleerd dat dit niet onder alle omstandigheden mogelijk is. De Wna moet daarom de ruimte bieden aan de notaris om daarin zijn/haar eigen afweging te maken. Ook de beroepsgroep moet dat niet aan zichzelf willen opleggen. Heeft een notaris hierin niet correct (of niet als een redelijk bekwaam en redelijk handelend notaris) opgetreden, dan staat de weg naar de tuchtrechter open.

2.3.5 Belehrung

Belehrung is een belangrijke kern van het notariële werk en een unieke gelegenheid voor de notaris om zijn toegevoegde waarde te laten blijken. Op dit moment is dit belangrijke element in de wet onvoldoende ingevuld. Ondanks de (verdere) digitalisering in het notariaat moet de notaris altijd de mogelijkheid hebben om persoonlijk in gesprek te gaan met de comparant/klant. Hij kan dat eisen als het naar zijn mening nodig is, afhankelijk van geval tot geval. Digitale middelen kunnen veel mogelijk maken om toch aan een voldoende belehrung toe te komen, maar daar schuilt ook een beperking in. Het is daarom belangrijk het vraagstuk van de belehrung goed in te bedden met waarborgen en uitgangspunten. De verantwoordelijkheid van de notaris zelf speelt hierin overigens een belangrijke rol: hij of zij is de aangewezen persoon om in te schatten in hoeverre het totstandkomingsproces van de notariële akte digitaal mogelijk is en wanneer een fysiek contact gewenst of noodzakelijk is. Dat aan de regelgeving van de KNB op het vlak van de belehrung veel waarde wordt gehecht, ook door de tuchtrechter, maakt een zorgvuldige afweging en vastlegging noodzakelijk. Regelgeving van de KNB maakt het tegelijk ook mogelijk om te sturen op de wijze van belehren, mede aan de hand van jurisprudentie en tuchtuitspraken. De beroepsgroep zorgt zo voor een zichzelf corrigerend systeem. De Wna moet hierbij meer ruimte geven voor regie door de KNB.

2.3.6 Individuele beoordeling

Het bestuur wil in dit verband waarschuwen voor het bestaan van en werken volgens zogenoemde afvinklijstjes. De wens om richtlijnen vanuit de KNB hoe de belehrung te interpreteren en uit te voeren is begrijpelijk, maar de eigen verantwoordelijkheid en de individuele beoordeling door de notaris blijft steeds voorop staan.

Digitalisering van het notariaat en de waarborgen (zoals de belehrung) daaromheen vragen een alerte houding van het notariaat in brede zin. De KNB kan voorzien in regelgeving en de Kamers kunnen hierin meegenomen worden, maar uiteindelijk gaat het erom hoe de beroepsgroep er zelf in de praktijk zorgvuldig mee omgaat.

2.4 Organisatie KNB

2.4.1 Eenvoudiger wettelijke grondslag

Ook de regeling rondom de beroepsorganisatie moet aangepast worden. Bij voorkeur staan straks in de wet algemene kaders en zijn deze bij verordeningen uitgewerkt. Een starre regeling zoals in Titel VIII van de Wna past niet bij de huidige en toekomstige rol van de beroepsorganisatie. Weliswaar blijft de regelgevende rol die de KNB vervult van groot belang, maar de KNB is ook belangenbehartiger voor het notariaat in politiek Den Haag en bij andere relevante partijen. Daarnaast staat zij voor innovatieve projecten, die op de toekomst van het notariaat zijn gericht. Tenslotte is de KNB een volwaardige gesprekspartner van haar stakeholders. De maatschappij vraagt steeds meer om een flexibele notaris die eigen verantwoordelijkheid neemt en daar past een beroepsorganisatie bij die kan meegroeien en mee veranderen met de maatschappelijke ontwikkelingen.

De Wna beschrijft nu uitgebreid hoe de organisatiestructuur van de KNB er uit moet zien, maar als de tijdsgeest of de praktijk daarom vraagt, is een omslachtige en langdurige parlementaire procedure nodig voor wijziging van de wet. Dit past bijvoorbeeld niet bij hoe het voor verenigingen in de wet is geregeld. Vergelijk de regelingen in artikel 2:27 lid 4 BW of artikel 5:112 lid 2 BW: de wet geeft aan wat er minimaal geregeld moet zijn in de statuten en de invulling daarvan is de verantwoordelijkheid van de vereniging zelf. Weliswaar is de KNB geen vereniging, maar een openbaar lichaam in de zin van artikel 134 van de Grondwet. Qua organisatiestructuur zijn echter veel parallellen te trekken.

In het buitenland, bijvoorbeeld België, zie je een andere opzet van de beroepsorganisatie voor het notariaat. Daarbij is een orde voor het publieke belang gescheiden van de organisatie die opkomt voor de interne belangen. Dat biedt mogelijkheden voor grote financiële investeringen of om marktinitiatieven in eigen huis te ontwikkelen. Toch kiest het bestuur daar liever niet voor. Het bestuur erkent dat de verschillende taken elkaar soms kunnen tegenwerken, maar de KNB als één organisatie maakt haar krachtiger en dwingt het notariaat om een goede afweging te maken van haar eigen belang tegenover de maatschappelijke belangen. De verwachting is dat de politiek een losstaande belangenbehartiger mogelijk minder serieus neemt en dat de

leden minder betrokkenheid voelen bij een versnipperde beroepsorganisatie. Bovendien zullen de leden zich meer herkennen in een beroepsorganisatie die (ook) een maatschappelijke rol vervult; die rol vervult de notaris in de praktijk immers zelf ook.

Het bestuur denkt in dit verband terug aan de gebeurtenissen in 2012; ook toen speelde deze discussie. Toenmalig staatsecretaris van Veiligheid en Justitie Teeven stelde dat de KNB aan belangenbehartiging kan doen *indien en voor zover dat (eigen) belang ligt in het verlengde van het publieke belang*. Het is daarom belangrijk om diverse zaken in het kader van de bestuursvisie Herziening Wna nog eens goed tegen het licht te houden en de argumenten van toen goed te overdenken, om zo te komen tot verbeteringen van (de organisatie van) de KNB.

2.4.2 Statuten

Het bestuur stelt voor dat in de herziene Wna (uitsluitend) een wettelijk kader wordt vastgelegd waarbinnen het mogelijk is dat de KNB haar eigen statuten kan opstellen en deze volgens de daartoe gebruikelijke procedures kunnen worden aangepast. De artikelen die nu nog in titel VIII zijn opgenomen, kunnen als voorbeeld dienen voor de inhoud van de statuten. Voor (politieke) borging van de statuten van de KNB kan gekozen worden voor handhaving van de ministeriële goedkeuring op de statuten, zoals deze nu al voor verordeningen geldt.

2.4.3 Heroverweging bestuurlijke organisatie

De verhouding tussen het bestuur en de achterban is van groot belang. Deze moet solide en transparant zijn en blijven; de lijnen tussen het bestuur en de achterban moeten kort zijn. Nauwe betrokkenheid van de leden maakt de organisatie sterk. Nu komt de vertegenwoordiging in de beroepsorganisatie uit het hart van het notariaat. Een professioneel praktijkbureau ondersteunt dat en het bestuur wil dit graag in stand houden.

Wel wil het bestuur graag de bestuurlijke organisatie van de KNB herzien. Te denken valt aan een herijking van de rollen van de algemene ledenvergadering, de ledenraad en de ringen, en de samenwerking met het BFT. Daarbij speelt ook een eventuele keuze voor een RvC-model, waarvan de huidige, experimentele Commissie van Advies van de ledenraad wellicht een voorloper is. Ook de vertegenwoordiging vanuit de ringen in de ledenraad verdient een heroverweging. De wijze van samenstelling van het bestuur en de verkiezing van bestuursleden verdienen blijvende aandacht.

2.4.4 Rol tuchtrecht

Het bestuur wil de rol van het tuchtrecht en het al dan niet vormgeven van een klokkenluidersregeling nader overwegen.

Bijlage I Herziening Wna

In hoofdstuk 2 (Nadere uitwerking onderwerpen) staan voorstellen voor aanpassing van de Wna op specifieke punten. Het gaat hierbij om de volgende artikelen:

Ad 2.1 Praktijk

- Titel II artikelen 2, 5 t/m 8, 15, alsook alle andere artikelen waarin de term 'toegevoegd notaris' is vermeld;
- Titel III artikel 29 t/m 30a;
- Titel IIIa artikel 30b t/m 30d (gedeeltelijk);
- Titel IV artikel 31.

Ad 2.2 Toegang notariaat

- Titel II artikel 6 en 8;

En nieuwe artikel(en) ten behoeve van het toelatingsexamen.

Ad 2.3 Digitalisering

- Titel II artikel 3, 5, 10, 12, 13, 15;
- Titel III artikel 30 ;
- Titel IIIa artikel 30c;
- Titel IV artikel 32;
- Titel V artikel 38 t/m 41, 43 t/m 45a, 47, 50 t/m 53;
- Titel VII artikel 57 t/m 59;
- Titel VIII artikel 89;

Plus (voor zover nog nodig) aanvullende bepalingen ten aanzien van de digitale akte, de digitale ondertekening en de digitale archivering van akten.

Ad 2.4 Organisatie KNB

- Titel VIII.

Bijlage II Input VMN op discussienota Stokkermans

Bijlage III Input VON op discussienota Stokkermans